

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 27 травня 2016 року)

Випуск 7

Харків
«Право»
2016

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

П68

Редакційна колегія:
С. О. Гриненко (голов. ред.),
І. М. Зеленська, О. Ю. Костін,
Д. І. Тарасенко, М. М. Юрлов

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори
опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.*

П68 **Правове** забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – 382 с.

ISBN 978-966-937-026-6

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам реформування правоохоронної системи, соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, учасників АТО та осіб, звільнених з військової служби; проходження військової служби, забезпечення законності та відповідальності військовослужбовців; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів у судах; проблемним питанням правозастосовної діяльності, які виникають у практиці оперативних підрозділів та органів досудового розслідування; забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з тероризмом й іншим питанням правового забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

Адреса Інституту: м. Харків, вул. Мироносицька, 71,

телефон/факс (057) 700-34-55

E-mail: lpuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016

© Інститут підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України, 2016

© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-937-026-6

них підозр вважати, що воно є доказом злочину. При цьому важливою гарантією забезпечення прав власника такого майна є те, що клопотання розглядається слідчим суддею за участю цієї особи, і за наявності також захисника (ч. 1 ст. 172 КПК).

Підсумовуючи сказане, видається, що незалежно від правового статусу вилученого під час обшуку майна (будь то тимчасово вилучене майно чи речові докази), необхідність та законність його подальшого зберігання у сторони кримінального провадження мають бути предметом судового контролю і вирішуватися в ухвалі слідчого судді про арешт майна чи відмову в ньому.

Наведене доктринальне тлумачення вказаних положень КПК вбачається правильним з огляду також і на те, що право власності, будучи конституційним, має бути забезпечено ефективним судовим захистом, що передбачає, зокрема, можливість оскарження рішення, на підставі якого воно було обмежено. Якщо припустити, що вилучене майно, індивідуальні ознаки якого були наведені в ухвалі слідчого судді про надання дозволу на обшук, не потребує подальшого накладення на нього арешту, заінтересована особа позбавляється можливості оскарження в апеляційному порядку рішення про обмеження її права власності (а тому і позбавляється ефективного судового захисту свого права, що гарантується ст. 55 Конституції України), оскільки предметом апеляційного оскарження під час досудового розслідування є лише ті рішення слідчого судді, що визначені в переліку ч. 1 ст. 309 КПК, серед яких є тільки арешт майна або відмова в ньому (п.9 ч. 1 ст. 309 КПК).

Зважаючи на сказане, правильною видається практика визнання судами порушення вимог закону у випадках, коли слідчий, прокурор не звертаються до слідчого судді з клопотанням про арешт майна, вилученого під час обшуку.

Шингарьов Денис Олександрович
аспірант кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОПИТУ ПІДОЗРІВАНОВОГО, ОСОБА ЯКОГО НЕ ВСТАНОВЛЕНА

Частиною 1 ст. 224 КПК України передбачено, що перед тим, як провести допит того чи іншого учасника кримінального провадження слідчий,

прокурор зобов'язаний встановити особу допитуваного, роз'яснити її права, а також порядок проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Одним із способів встановлення особи, що допитується, є отримання відомостей про анкетні дані та відповідних документів безпосередньо від такої особи. Проте в практиці проведення досудового розслідування мають місце випадки, коли підозрювані, на підставі ст. 63 Конституції України та п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК України, відмовляються давати не тільки показання, пов'язані з фактичними обставинами кримінального правопорушення, а й показання щодо своїх особистих даних.

З огляду на це, слідчий, прокурор вимушені звертатися до інших способів встановлення особи допитуваного підозрюваного, одним із яких, зокрема, є використання даних дактилоскопічного обліку.

У відповідності до п. 1.3. Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України, затвердженої наказом МВС України № 785 від 11.09.2001 року, однією із цілей ведення дактилоскопічного обліку визначено підтвердження особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіюванню. В той же час, зазначеній процедурі, згідно п. 1.5 вказаної Інструкції підлягають особи, які: 1) затримані за підозрою у вчиненні злочину; 2) взяті під варту; 3) звинувачуються у вчиненні злочину; 4) піддані адміністративному арешту.

Сказане обумовлює ту обставину, що можливості встановлення особи в такий спосіб поширюються лише на тих підозрюваних, які раніше потрапляли до сфери кримінального судочинства або до них було застосовано такий вид адміністративного стягнення, як адміністративний арешт. Саме тому, коло таких осіб є обмеженим і як наслідок – використання дактилоскопічного обліку не завжди надасть змогу ідентифікувати підозрюваного.

У зв'язку з цим, цілком імовірним вбачається виникнення ситуації, за якої підозрюваний відмовляється самостійно повідомити свої анкетні дані, при цьому жодних свідків, які могли б посприяти у встановленні його особи, не виявлено, а інформація, що міститься в дактилокартах вказує на те, що така особа не була піддана дактилоскопіюванню. Ще більше ускладнюється зазначена ситуація у випадках, коли така особа є іноземцем та нелегально перебуває на території України. З огляду на це, виконання вимоги закону щодо встановлення особи допитуваного підозрюваного фактично стає неможливим.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України не містить положень, які б регламентували діяльність слідчого та прокурора у разі виникнення зазначеної ситуації. Більше того, імперативна вимога щодо

необхідності встановлення особи підозрюваного висувається також і до протоколу затримання особи (ст. 104, ч. 5 ст. 208 КПК України), письмового повідомлення про підозру (п. 2 ч. 1 ст. 277 КПК України). Такі законодавчі положення закономірно впливають з принципу особистої відповідальності, що діє в кримінальному праві (ч. 1 ст. 2, ст. 23, п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України).

В той же час, КПК України не закріплює жодних правових наслідків, у випадках проведення досудового розслідування та судового розгляду щодо підозрюваного або обвинуваченого, особа якого не встановлена. Зокрема, відсутність даних про особу не входить до переліку підстав для зупинення досудового розслідування (ч. 1 ст. 280 КПК України), продовження строків досудового розслідування.

На нашу думку, відсутність норми, яка б регулювала окреслену правову ситуацію свідчить про наявність у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві значної прогалини. Між тим, реалізація завдань кримінального провадження, а саме – забезпечення швидкого та повного досудового розслідування вимагають від слідчого та прокурора застосовувати належну правову процедуру до кожного учасника кримінального процесу, в тому числі і до підозрюваного, особу якого не було встановлено.

З огляду на це, кримінальні процесуальні відносини, в яких бере участь підозрюваний, особа якого є невстановленою, в обов'язковому порядку повинні бути врегульовані на законодавчому рівні. В світлі сказаного, ми пропонуємо доповнити ст. 110 КПК України – «Процесуальні рішення» частиною 9, в якій має зазначатися наступне: «У разі неможливості встановлення особи підозрюваного, зокрема, коли підозрюваний відмовляється надати відомості про свої анкетні дані, а інші способи встановлення особи не дали результату, слідчий, прокурор, зобов'язані винести постанову, а слідчий суддя – постановити ухвалу, якою має надати зазначеній особі вигадані ім'я, прізвище, по батькові. Подальше проведення процесуальних дій із зазначеною особою, а також прийняття щодо неї процесуальних рішень можливі із використанням зазначених вигаданих анкетних даних. Після присвоєння вигаданих ім'я, прізвища та по батькові, посадові особи, що здійснюють кримінальне провадження, зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення дійсних даних про особу підозрюваного, обвинуваченого».

Крім того, доречним вбачається також закріплення в ч. 2 ст. 242 КПК України пункту 7, який би визначав такий обов'язковий випадок проведення експертизи, як «встановлення віку підозрюваного, якому надано вигадані ім'я, прізвище, по батькові, через неможливість встановлення

дійсних даних про його особу». Висновок такої експертизи, по-перше, сприятиме виконанню вимог закону щодо вказівки віку підозрюваного, обвинуваченого у процесуальних документах (ст.ст. 277, 291 КПК України), а, по-друге, надасть орієнтовну інформацію для встановлення справжніх анкетних даних такого підозрюваного.

Варто пам'ятати, що надання вигаданих анкетних даних підозрюваному не повинно ніяким чином обмежувати його процесуальних прав, зокрема, права на захист. У тих випадках, коли підозрюваний, з такими даними, виявить бажання залучити захисника самостійно або заявить клопотання про залучення захисника слідчим або прокурором, в документах, що підтверджують повноваження захисника, зокрема, ордері та договорі або дорученні органу (установи) уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, цілком можливим вбачається відображення вигаданих ім'я, прізвища та по батькові підзахисного.

Між тим, в практиці проведення досудового розслідування не можна виключати імовірність виникнення ситуації, за якої підозрюваний не відмовляється називати свої анкетні дані, однак називає їх лише частково. Наприклад, на питання слідчого про ім'я, прізвище та по батькові, підозрюваний повідомляє лише своє ім'я – «Сергій», «Іван», «Асатулло», «Зафар» тощо. Крім того, не виключаються випадки, коли підозрюваний повідомляє неправдиві дані про свою особу, оскільки таке право є одним із проявів *favor defensionis* (переваг захисту) або змінює ці дані в ході досудового розслідування, користуючись тим, що його особа не встановлена.

На нашу думку, в обох зазначених випадках не можна говорити про те, що особа підозрюваного вважається встановленою. З огляду на це, процесуальна діяльність слідчого та прокурора буде фактично залежати від того, як підозрюваний назве себе в той чи інший час (а показання щодо цих даних можуть змінюватися підозрюваним неодноразово і за його бажанням). Отже вважаємо, що з метою запобігання складним ситуаціям у правозастосуванні, доцільно використовувати запропоновані нами вище положення КПК України до підозрюваних, які не надають жодних даних про свою особу.